

Nykyinen globalisaatio ja Leninin imperialismiteoria

Karl Marx ja **Friedrich Engels** ennakoivat *Kommunistisen puolueen manifestissa*, että kapitalismi synnyttää maailmanmarkkinat, joita käyttäen porvaristo muuttaa tuotannon ja kulutuksen yleismaailmalliseksi, pakottaa kaikki kansakunnat omaksumaan porvarillisen tuotantotavan. ”*Jatkuvat mullistukset tuotannossa, kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden alituinen järkkäminen, ainainen epävarmuus ja liikunta erottavat porvariston aikakauden kaikista muista.*” (1)

Markkinat ovat olleet pääoman synnyn edellytys. Tavarankierto yhteisöjen välillä oli tavara- ja pääomasuhteen leviämisen historiallinen perusta. Tavara- ja pääomasuhteiden epätasainen kehitys johti eriarvoiseen kansainväliseen työnjakoon. Vasta kapitalistinen suurteollisuus synnytti kuitenkin varsinaiset maailmanmarkkinat. Ne puolestaan vauhdittivat kaupan, teollisuuden, liikenteen ja kommunikaation laajenemista. Pääomalle ominainen pyrkimys mahdollisimman suuriin voittoihin on ollut tämän kehityksen liikkeelle paneva voima.

Pääomassa Marx selvitti lainalaisuudet, joiden tuloksena kapitalistisilla markkinoilla kaikki saa tavaramuodon, muodostuu pääoman ja palkkatyön ristiriita, pääomat keskittyvät ja liikakasautuminen johtaa kriiseihin. Marxin mukaan ”kapitalistisen tuotannon sisäiset lait ilmenevät pääomien ulkoisessa liikkeessä, vaikuttavat kilpailun pakkolakeina ja sen vuoksi esiintyvät yksityisten kapitalistien tietoisuudessa liikkeellepanevinä vaikuttimina”. (2)

Pääomien keskittyminen ja yhteenkokoontuminen synnyttivät monopolin mahdollisuuden. Samalla monopolit ovat yritys vastata voiton suhdeluvun alenemisen tendenssiin, joka liittyy kapitalistien pyrkimykseen kasvattaa voittoja sijoittamalla työntekijöiden sijasta koneisiin ja laitteisiin, mikä vähentää lisäarvoa luovan elävän työn osuutta tuotannossa. Monopoli ei lakkauta kilpailua, mutta rajoittaa ja korvaa sitä monopolistisella kilpailulla. Se muuttaa voiton jakautumista ja pääomien vienti saa yhä suuremman merkityksen. Samalla monopolisoituminen syventää kapitalismin ristiriitoja, mm. suhteellista liikakasautumista, ja vaikeuttaa kriisien ratkaisua.

Imperialismin tunnusmerkit

”*Jos olisi annettava mahdollisimman lyhyt määritelmä imperialismista, niin pitäisi sanoa, että imperialismi on kapitalismin monopolistinen vaihe*”, kirjoitti **Lenin** *Imperialismi*-teoksessaan. (3) Tämä arvio poikkesi yleisistä näkemyksistä, joissa imperialismi määriteltiin vain alueelliseen laajenemiseen tähtääväksi politiikaksi, eikä kapitalismin kehityksen uudeksi vaiheeksi.

Lenin esitti imperialismin taloudesta viisi keskeistä tunnusmerkkiä (4):

- 1) *tuotannon ja pääomien keskittyminen, joka on saavuttanut niin korkean kehitysasteen, että se on luonut monopolit, joilla on ratkaiseva osa taloudellisessa elämässä;*
- 2) *pankipääoman sulautuminen yhteen teollisuuspääoman kanssa ja finanssiharvainvallan muodostuminen tämän finanssipääoman pohjalta;*
- 3) *pääoman vienti, erotukseksi tavarain viennistä, saa erikoisen tärkeän merkityksen;*
- 4) *muodostuu kapitalistien kansainvälisiä monopoliliittoja, jotka jakavat maailman, ja*

5) *maapallon alueellinen jako suurimpien kapitalistivaltojen kesken on suoritettu loppuun.*
Pätevätkö nämä tunnusmerkit nykyisessä globaalissa kapitalismissa? Mitä on muuttunut?

Monopoliin ratkaiseva rooli

Ensinnäkin tuotannon ja pääomien keskittyminen, monopolit ja niiden ratkaiseva rooli taloudessa.

Sen jälkeen kun Leninin kirjoitti teoksensa, on kehitys johtanut entistä suurempiin monopoleihin. Ne organisoivat toimintansa globaalissa mittakaavassa. Ylikansalliset yhtiöt hallitsevat yli 60 % maailmankaupasta. Useilla aloilla 5-6 yhtiötä hallitsee suurinta osa markkinoista. *Microsoft* hallitsee yksinään ylivoimaisesti suurinta osa tietokoneiden käyttöjärjestelmien markkinoista. Kolmenkymmenen suurimman yhtiön osuus maailman osakemarkkinoista on yli 70 %. Kahdensadan suurimman yhtiön yhteenlaskettu liikevaihto on suurempi kuin maailman maiden vuotuinen bruttokansantuote kymmentä rikkainta maata lukuun ottamatta.(5)

Suomessa yksistään *Nokian* osuus Helsingin pörssivaihdosta oli vuonna 2002 peräti 71 %. *Nokian* osakkeista yli 90 % oli ulkomaisessa omistuksessa. Suomen viennistä *Nokian* osuus oli lähes 30 % ja maailman kännykkämarkkinoista 38 %. *Nokian* nettotulos vuodelta 2003 — 3,6 miljardia euroa — ja sijoitetun pääoman tuotto — 35 % — kuvaavat sen kykyä tehdä monopolivoittoja. Työn tuottavuus kasvoi 1990—2001 *Nokian* Suomessa hallitsemalla sähköteknisen teollisuuden alalla 309 %, kun koko teollisuudessa työn tuottavuuden nousu oli 87 %. (6) Tämä on antanut *Nokian* omistajille mahdollisuuden lisävoittoihin. Myös Leninin huomautus siitä, miten monopolit laajentavat valtaansa tutkimuksen alalla, pätee *Nokiaan*.

Nokian osuuden supistumien kännykkämarkkinoista vuoden 2004 alkupuoliskolla 31 %:iin kertoo monopolien välisestä kilpailusta, jossa muut ovat mm. hyödyntäneet *Nokian* yksipuolisen suuntautumisen tuotekehittelyssä kalliisiin älypuhelimisiin.

Postipankin, Soneran ja Valmetin kohtalo puolestaan ovat esimerkkejä siitä, miten valtion yhtiöiden yksityistäminen on edelleen voimistanut pääomien keskittymistä ja yhteenkokoontumista.

Finanssipääoman valta

Toiseksi pankki- ja teollisuuspääoman yhteenkietoutuminen finanssipääomaksi ja sen pohjalta muodostunut finanssiharvainvalta.

Lenin totesi, että *"kapitalismille on yleensä ominaista pääoman omistuksen erkaantuminen sen tuotantoon sijoittamisesta, rahapääoman erottuminen teollisesta eli tuotantopääomasta, yksinomaan rahapääoman tuloista elävän koronnauttajan erottuminen liikeyrittäjästä ja kaikista pääoman käyttämiseen välittömästi osallistuvista henkilöistä...Finanssipääoman vallitseva asema pääoman kaikkiin muihin olomuotoihin nähden merkitsee koroillaeläjän ja finanssioligarkian hallitsevaa asemaa, muutamien finanssi-'mahtisten' valtioiden erottumista kaikista muista". (7)*

Spekulatiivisen rahapääoman paisuminen on saanut nykyään valtavat mittasuhteet. Siinä missä sata vuotta sitten oli vielä kyse teollisuus- ja pankkipääoman yhteenkietoutumisesta, alistaa rahapääoma nyt yhä laajemmin teollista pääomaa ja koko yhteiskuntaa. Se on tausta myös julkisten palvelujen laajenevalle yksityistämiseksi. Informaatioteknologian alan pörssikuplan puhkeaminen vuoden 2000 tienoilla osoitti,

miten pörssiosakkeiden ”omistaja-arvot” voivat haihtua suurelta osin ilmaan, elleivät ne perustu todelliseen tuottavan työn luomaan arvonlisäykseen. Rahamarkkinoilla ei synny varsinaisesti arvoja vaan kierrätetään ja jaetaan uudelleen työllä luotuja arvoja.

Finanssipääoman valta esitetään usein kasvottomaksi. Tämä heijastaa eräitä omistus- ja valtasuhteissa tapahtuneita muutoksia. Kun osakkeista oli vielä 1970-luvulla suurin osa yksityisten henkilöiden omistuksessa, on suurin osa pörssiosakkeista nykyisin sijoitusrahastojen ja muiden institutionaalisten omistajien hallinnassa. Esimerkiksi USA:ssa yksityisillä omistajilla oli vielä 1960-luvulla 84 % yhtiöiden osakkeista, mutta 1990-luvun lopulla institutionaalisilla sijoittajilla oli osakkeista yli 60 %. (8) Suursijoittajat siirtelevät osakkeita jatkuvasti paikasta toiseen yhä suurempia pikavoittoja hakien. Tämä on tehnyt myös yhtiöiden toimintastrategiat entistä lyhytjänteisemmiksi ja johtanut irtisanomisiin myös monissa voittoa tuottavissa yhtiöissä.

Finanssipääomalla on kuitenkin edelleen kasvot. Ne ovat usein vain entistä kauempana työntekijöistä. Yhdysvaltalaisen talouslehden *Fortunen* jo joitain aikoja sitten esittämän yhteenvedon mukaan kansainvälisen finanssipääoman ytimen muodostaa noin 60 yhtiötä, joissa hallitseva asema on enintään tuhannella henkilöllä. Tämä piiri johtaa sijoitusyhtiöitä, jotka kontrolloivat suurinta osa pitkän aikavälin sijoituksista maailmassa.

Kansainvälinen finanssiharvainvalta pyrkii laillistamaan oman valtansa syrjäyttämällä parlamentaarisen demokratian, markkinoiden yhteiskunnallisen sääntelyn ja YK-järjestelmän, jotka kehittyivät 1900-luvulla paljolti työväenliikkeen ja imperialisminvastaisen taistelun tuloksena. Samalla on käynnissä monopolien ja valtioiden voimien yhteenkietoutuminen uudella, ylikansallisella tasolla. Tästä on ajankohtaisena esimerkkinä Euroopan unioni, jonka johtajat pyrkivät ”perustuslaillistamaan” markkinoiden vapautteen perustuvan uusliberalistisen mallin, laajentamaan EU:n kauppapoliittista toimivaltaa julkisiin palveluihin, siirtämään lainsäädäntövallan yhä laajemmin unionin ylikansallisille elimille sekä vahvistamaan unionin sotilaallista toimintakykyä ja poliisivaltuuksia. EU:n kehitys kuvaa myös sitä, miten samalla kun nykyinen globalisaatio heikentää kansallisvaltioiden roolia eräillä alueilla — kuten niiden mahdollisuuksia puuttua talouteen työllisyyden ja sosiaaliturvan hyväksi — se edellyttää kansallisvaltioiden ja niiden hallitusten panosta mm. pääomaliikkeiden esteiden purkamisessa, työnantajien vaatimusten mukaisen työmarkkinajoustavuuden lisäämisessä, julkisten palvelujen kaupallistamisessa, asevarustelun rahoittamisessa ja ”yhteiskuntarauhan” takaamisessa.

Pääomien vienti

Kolmanneksi pääomien vienti, erotukseksi tavarain viennistä, on todellakin saanut erityisen tärkeän merkityksen.

Tämä piirre on voimistunut erityisesti 80-luvun lopulta alkaen. Sadan vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna uutta on se, että suurin osa suorista ulkomaisista investoinneista tehdään kehittyneisiin teollisuusmaihin eikä kehitysmaihin.

Suomesta pääomien vienti on kasvanut parissakymmenessä vuodessa monikymmenkertaiseksi. Vuonna 2000 se oli noin 25 miljardia euroa. Suomessa pääkonttoriaan pitävien teollisuusyhtiöiden työntekijöistä on jo kolmasosa ulkomailla. (9)

Varsinaista pääomien vientiä enemmän on kasvanut keinottelu valuuttamarkkinoilla. Koko maailman

valuuttakaupasta enää noin 5 % liittyy suoraan tavaroiden ja palvelujen vaihtoon. Valtavasti paisuneesta valuuttakeinottelusta tullut tekijä, joka horjuttaa aika ajoin kokonaisia kansantalouksia isoissakin maissa. Samalla kun uusliberalistinen politiikka on vapauttanut pääomaliikkeet, se on heikentänyt kansallisvaltioiden mahdollisuuksia ohjata taloutta niin teollisuusmaissa kuin kehitysmaissa. (10)

Kansainväliset monopoliliitot

Neljänneksi kapitalistien kansainväliset monopoliliitot jakavat tänäänkin maailmamarkkinat.

Esimerkiksi Nokia toki kilpailee markkinoista muiden monopolien kanssa, mutta samalla se on mukana sopimuksissa kilpailun pelisäännöistä ja markkinoista. Nokia ja muut johtavat kännykänvalmistajat ovat esimerkiksi muodostaneet *Symbian*-yhteenliittymän, jonka puitteissa ne muokkaavat yhdessä käyttöjärjestelmiä. Nokia on tehnyt lisensiointisopimukset mm. *Samsungin*, *Siemensin* ja *Panasonicin* kanssa. (11) Keväällä 2004 paljastunut puunjalostusteollisuuden kartelli puolestaan kertoo siitä, miten suuryhtiöt käyttävät hyväksi asemaansa ja pyrkivät varmistamaan monopolivoitot laeista piittaamatta.

Nokian pääjohtaja Jorma Ollila on jäsenenä *Euroopan teollisuusjohtajien pyöreässä pöydässä (ERT)*, joka lobbaa mm. EU:n ja Maailmankauppajärjestön sopimuksia. Yksistään Kiinan, Intian, Brasilian, Meksikon ja Venäjän tiiviimpi integroiminen globaaliin kapitalistiseen talouteen avaa tien 2,5 miljardin ihmisen markkinoille. Kehitysmaihin liittyy myös mahdollisuus laajentaa työvoimareservejä, joiden avulla kapitalistit voivat painaa alas palkkoja ja heikentää muita työehtoja myös muissa maissa.

Monopolit eivät kuitenkaan enää jaa vain maantieteellisiä alueita vaan organisoivat koko toimintansa maailmanlaajuisesti. Kuvaavaa on, että suurin osa tavaroiden ja palvelujen maailmankaupasta on ylikansallisten yhtiöiden sisällä ja niiden alihankkijoidensa kanssa käymää kauppaa.

EU:n kauppapoliittisen toimivallan laajentaminen unionin perustuslailla myös julkisia palveluja koskeviin sopimuksiin, joista voidaan päättää määränemmistöllä, on esimerkki siitä, miten julkisten palvelujen kilpailuttamisella ja yksityistämällä pyritään avaamaan lisää markkinoita suuryhtiöille. Samalla se on esimerkki siitä ”kaksoisvallankumouksesta”, jolla termillä kemian alan suuryhtiö *Solvayn* pääjohtaja **Daniel Janssen** kuvasi Pohjois-Amerikan, Euroopan ja Japanin huippujohtajien *Trilateraalikommissiossa* Euroopan teollisuusjohtajien pyöreän pöydän tavoitetta ”valtion vallan vähentämiseen ja yleensäkin julkisen sektorin pienentämiseen yksityistämisen ja sääntelyn purkamisen kautta sekä siirtämällä suuren osan kansallisvaltion alaisista asioista modernimpaan järjestelmään, joka on eurooppalaisella tasolla suuntautunut enemmän kansainväliseen suuntaan”. (12)

”Ultraimperialismi” ja ”imperiumi”?

Entä sitten Leninin esittämä *viides* imperialismin taloudellinen tunnusmerkki maapallon alueellisesta jaosta suurimpien kapitalistivaltojen kesken ja sen loppuun suorittamisesta?

Lenin korosti jaon olevan historiallinen ja voimasuhteiden mukaan muuttuva. Hän kritisoi **Karl Kautskyn** ajatusta imperialistisen politiikan korvautumisesta ”*ultraimperialismilla*”, jossa ”*kansainvälisesti yhdistyneen finanssipääoman yhteinen maailmanriisto*” korvaisi finanssipääoman eri ryhmien keskinäisen taistelun maailman jakamisesta. (13)

Leninin mukaan ”*kapitalismin vallitessa ei ole ajateltavissa muuta perustetta vaikutuspiirien, etujen,*

siirtomaiden ym jakamiselle, kuin jakoon osallistuvien voiman, yleistaloudellisen, finanssi-, sotilaallisen ym voiman huomioiminen. Mutta tämä voima muuttuu näillä jakoon osallistuvilla eri lailla, sillä eri liikkeet, trustit, teollisuusalat ja eri maat eivät voi kehittyä tasasuhtaisesti kapitalismin vallitessa". (14)

Eräänlainen uusi versio kautskylaisesta "utraimperialismin" teoriasta on **Michael Hardtin** ja **Antonio Negrin** arvio, jonka mukaan "imperialismi on ohi" ja maailma on siirtynyt uuteen "imperiumin" aikakauteen. Heidän mukaansa USA toimii maailmanpoliisina "ei omista kansallisista motiiveista vaan globaalien oikeuden nimissä...ei imperialistisista vaan imperiaalisista intresseistä". (15)

Hardt ja Negri korostavat yksipuolisesti kansallisvaltioiden merkityksen katoamista ja irrottavat globalisaation sen taloudellista perustaa hallitsevista ristiriidoista työn ja pääoman välillä. Julistaessaan myös uuskolonialismin ajan päättyneeksi, he sivuuttavat muun muassa Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin rakennesopeuttamisohjelmat, Maailmankauppajärjestön sopimukset, kehitysmaiden velat ja erityisesti USA:n johdolla tapahtuvat sotilaalliset interventiot. Yhtäläillä jäävät vaille huomiota USA:n ja imperialismin muiden keskusten väliset ristiriidat, samoin kuin imperialismin keskusten ja kehitysmaiden väliset ristiriidat.

Euroopan unioni, Kiina, Intia ja Venäjä ovat USA:n hegemonian tärkeimmät potentiaaliset uhkaajat. Ei olekaan sattuma, että Euraasian alue on USA:n globaalien strategien keskiössä. Imperiumi-teoriaan innostuneiden kannattaisikin tutustua siihen, mitä **George W. Bushin** hallinnon keskeinen ideologi, varapuolustusministeri **Paul Wolfowitz** kirjoitti: "USA:n tulee nojata valtavaan sotilaalliseen ylivoimaansa ja käyttää sitä ehkäisevästi ja yksipuolisesti... Päättävöitteemme on estää uuden kilpailijan nouseminen (Neuvostoliiton jälkeen - YH)... Se vaatii kaikin voimin torjumaan minkä tahansa vihamielisen vallan nousemisen hallitsemaan aluetta, joka voi tehdä siitä maailmanvallan. Tällaisia alueita ovat Länsi-Eurooppa, Itäinen Asia (Kiina), entisen Neuvostoliiton alue ja Lounais-Aasia (Intia)." (16)

USA:n imperialismin aggressiivisuuden taustalla on sen riippuvuus muiden maiden luonnonvaroista ja nykyisestä maailmanjärjestyksestä, jonka vallitessa se on voinut "elää yli varojensa", kasvattaa valtavan ulkomaankaupan vajeen ja valtion velan. USA jos mikä on tämän päivän maailmassa sellainen "koronkiskurivaltio", jota Lenin tarkoitti kuvatessaan imperialismin loismaisuutta ja siihen yhdistyvää aggressiivisuutta. Muiden maiden riistäminen ja korkeat monopolivoitot ovat tehneet mahdolliseksi tarjota suhteellisen korkean elintason myös monille tavallisille työläisille USA:n ohella muissakin kehittyneissä teollisuusmaissa. Tämä on luonut pohjaa "kansainvälisen kilpailukyvyyn" ideologian ja tietystä mielessä myös muukalaisvihamielisten aatteiden vaikutukselle. Niiden käyttövoimaa ovat toisaalta myös arkiset kokemukset kansainvälistyneen talouden tuomasta lisääntyneestä epävarmuudesta.

Maailman uudelleenjako

USA:n pyrkimys laajentaa sotilaallista läsnäoloaan erityisesti Lähi-idässä ja Aasiassa kertoo paljon siitä, että maailman alueellista jakoa ei edelleenkään ole "suoritettu loppuun". USA on sotilaallisesti läsnä 140 maassa, joissa sillä on 800 sotilastukikohtaa ja 200 000 sotilasta. Sen sotilasbudjetti on lähes 400 miljardia dollaria ja lisäksi se on käyttänyt noin 250 miljardia dollaria vuodessa sotilaallisiin erityisoperaatioihin. Näihin lukuihin eivät vielä sisälly Irakin tai muiden sotien kustannukset. (17)

Bushin hallinto pyrkii yhtäältä käyttämään hyväksi Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan reaalisosialismin romahduksen tuoman voimasuhteen muutoksen. Tähän liittyy myös uusien alueiden luonnonvarojen valtaamista, kuten Irakissa ja Kaspian öljykentillä. Toisaalta USA käyttää sotilaallisia keinoja potentiaalisten

kilpailijoidenkin kontrolloimiseen. Se on pitänyt huolta esimerkiksi siitä, että EU:n sotilaallisen toiminnan kehittäminen tapahtuu Naton kanssa yhteistyössä eli USA:n valvonnassa.

Pääsihteeri **Javier Solanan** johdolla EU:lle tehty turvallisuusstrategia osoittaa, että kilpailusta ja joistain ristiriidoista huolimatta USA:ta ja EU:ta yhdistää pyrkimys turvata nykyinen, ylikansallisten yhtiöiden valtaan ja ”rikkaiden klubin” etuoikeuksiin perustuva kansainvälinen järjestelmä. Samasta kertovat esiin heitetyt ideat transatlantisesta vapaakauppa-alueesta.

Kilpailun maailman alueellisesta uudelleenjaosta ei ole siis menettänyt merkitystään. Reaalisosialismin romahdus on antanut sille jopa uutta merkitystä. Kilpailua käydään kuitenkin myös monilla muilla aloilla; esimerkiksi siitä, kuka kontrolloi maailmankaupan maksuvälineitä.

Aiemmin ei oikeastaan ollut kovin reaalista vaihtoehtoa dollarille kansainvälisen kaupan yleisenä maksuvälineenä. Euron käyttöönotto muutti tilannetta. Sen jälkeen muun muassa Irak, Iran, Syyria, Venezuela ja Pohjois-Korea sekä osin myös Kiina ja Kuuba alkoivat siirtyä dollarista euroon öljykaupassa. Näiden maiden listan yhteys Bushin julistamaan ”pahan akseliin” ja ”terrorismin vastaiseen sotaan” ei ole sattuma. Energiamarkkinoiden kontrollin ohella dollarin asemassa on kyse USA:n omasta taloudesta, joka on valtavan velkaantunut, ja pyrkimyksestä estää kilpailijoiden, kuten EU:n aseman vahvistuminen.

Imperialismin ekspansiivinen luonne näkyy myös siinä, että ylikansalliset yhtiöt pyrkivät muuttamaan kaupankäynnin kohteeksi uusia alueita, kuten geeniperintö, vesi, tieteellinen perustutkimus ja kulttuuri. Yhä tärkeämpi merkitys on medialla, jonka avulla oikeutetaan autoritaarinen komento ja esitetään kapitalistisen globalisaation kärjistävät sosiaaliset ongelmat ja niiden ratkaisukeinot yhä enemmän sotilaallisina.

Imperialismin vaarallisuus

Viiden taloudellisen tunnusmerkin ohella Lenin kuvasi *imperialismia kuolevaksi, loismaiseksi ja mätäneväksi kapitalismiksi*.

1900-luvun myöhempien vaiheiden valossa voi todeta, että kommunistinen liike aliarvioi pitkään kapitalismin kykyä löytää uusia kehityksen voimavaroja. Erityisesti tieteellistekninen kumous on avannut valtavia mahdollisuuksia tuotantovoimien, työn tuottavuuden ja ihmisten hyvinvoinnin kehitykselle. Tämä kehitys on merkinnyt samalla tuotannon yhteiskunnallisen luonteen voimistumista, joka on ristiriidassa yhä harvempiin käsiin keskittyneen tuotantovälineiden yksityisen omistuksen kanssa. Puheet globaalista hallinnasta (*”global governance”*) puuttumatta taloudellisiin valta- ja omistussuhteisiin ovatkin vailla pohjaa, sillä kapitalismi itsessään on ristiriidassa universaalien kehityksen ja demokratian kanssa. Monopolin olemukseen sisältyy pyrkimys herruuteen, demokratian kaventaminen ja voimistuva autoritaarisuus.

Toisaalta Leninin arviot ovat entistä ajankohtaisempia, kun ajatellaan imperialismin väkivaltaisuuden korostumista, valtavasti paisuneen finanssikeinottelun loismaisuutta, uuskolonialismia, ihmiskunnan enemmistön alistamista kurjuuteen ja luonnon tuhoamista. Imperialismista on tullut kuolemanvaara koko ihmiskunnalle.

Militarismi on kasvanut valtioiden rakenteiden ohella kansainvälisiin rakenteisiin, kansainvälisiksi sotilaallisteollisiksi yhteenliittymiksi. USA ja Nato ovat ottaneet itselleen oikeuden ajaa etujaan ennakoivilla iskuilla, hyökkäyssodilla, piittaamatta YK:sta ja kansainvälisestä oikeudesta.

EU:n perustuslain eräs keskeinen tavoite on unionin muuttaminen sotilasliitoksi, Naton ”eurooppalaiseksi pilariksi”, jonka jäsenet sitoutuvat ”yhteisen puolustuksen” kehittämiseen yhteistyössä Naton kanssa, asemenojen lisäämiseen, keskinäisiin turvatakuisiin, taistelujoukkojen muodostamiseen ja tarvittaessa ilman YK:n mandaattia tapahtuviin hyökkäyksiin EU:n alueen ulkopuolelle. Tämä on jyrkässä ristiriidassa Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden kanssa. (18)

Toisin kuin esimerkiksi Suomen hallituksen **Olli Rehnin** johdolla teettämä *Suomi maailmantaloudessa – selvitys* väittää, nykyisenkaltainen globalisaatio ei ole tuonut yleistä hyvinvoinnin lisääntymistä ja köyhyyden vähentymistä. (19) Itse asiassa maailmantalous on kehittynyt 1970-luvulta alkaen jatkuvasti yhä hitaammin ja epätasaisemmin. 1990-luvulle tultaessa asukasta kohti laskettu maailmantalous kääntyi jopa lievään laskuun ja 2000-luvun alkaessa henkeä kohti laskettu maailman kansantulo oli vähän pienempi kuin 1980-luvun lopussa. Maailmassa on YK:n tilastojen mukaan 54 maata, jotka ovat nyt köyhempiä kuin 1990, ja 34 maassa elinikäennuste on heikentynyt. Talouden taantuma on yhdistynyt voimakkaaseen eriarvoisuuden lisääntymiseen. Maittain laskettuna rikkaimman ja köyhimmän viidenneksen ero maailmassa oli vuonna 1960 30:1 ja 1990-luvun lopussa jo noin 80:1. Rajuin eriarvoistuminen tapahtui entisen reaaliosialismin maissa, mutta tuloerot kasvoivat myös muualla niin kehitysmaissa kuin teollisuusmaissa. Joka viides maapallon asukas, 1,2 miljardia ihmistä, joutuu elämään alle yhdellä dollarilla päivässä ja miljardi ihmistä vailla puhdasta vettä. (20)

Imperialismi synnyttää myös vastavoimat

Kapitalismin oman kehityksen kärjistävät ristiriidat asettavat kyseenalaiseksi uusliberalistiset opit historian päättymisestä ja kapitalismin voitosta. Laaja sodanvastainen liike, työläisten ja toimihenkilöiden lakkotaistelut, joukkoliikkeet työllisyyden ja julkisten palvelujen puolesta, vaatimukset kansanäänestyksen järjestämiseksi EU:n perustuslaista ja kehitysmaiden vastarinta Maailmankauppajärjestössä osoittavat, että imperialismi synnyttää myös vastavoimansa. Sodanvastaiset toimintapäivät ja sosiaalifoorumit ovat yhdistäneet miljoonat ihmiset ympäri maailmaa ”*liikkeiden liikkeeksi*”, jota *New York Times* luonnehti ”*maailman toiseksi supervallaksi*”. Kommunististen puolueiden ja muiden kapitalisminvastaisten vasemmistovoimien uudelleen kehittyvällä kansainvälisellä yhteistyöllä on ollut ja on tässä keskeinen merkitys.

Parlamentaarisen politiikan tasolta on kuitenkin puuttunut voimaa, joka olisi tuonut yhteiskunnallisten liikkeiden muutosvaatimukset myös päätöksenteon kohteeksi. Poliittisen eliitin ja yhteiskunnallisten liikkeiden välisen kuilun syvenemisestä kertoo muun muassa EU:n parlamentin vaalien historian alhaisin äänestysaktiivisuus. Britannian **Tony Blairin** ja Suomen **Paavo Lipposen** kaltaisten sosialidemokraattisten johtajien päätyminen USA:n imperialismin tukijoiksi, EU:n militarisoijiksi, julkisen sektorin yksityistäjiksi ja rikkaiden rikastumisen puolestapuhujiksi puolestaan kuvaa tähän parlamentaarisen demokratian kriisiytymiseen liittyvää sosialidemokraattisten ”*kolmannen tien*” oppien vararikkoa.

Puheet globalisaation hallinnasta ja hyvinvointivaltiosta jäävät tyhjiksi korulauseiksi, jos ne eivät liity kamppailuun finanssipääoman valtaa ja imperialismia vastaan. Palkkatyöntekijät, työttömät ja muut vähävaraiset eivät voi puolustaa etujaan, jos he alistuvat työnantajapiirien toiveiden mukaisesti kilpailemaan siitä, kuka tekee työt halvimmalla ja unohtavat Kommunistisen manifestin kehotuksen kaikkien maiden proletaareille liittyä yhteen. Jokaiselle ihmiselle kuuluvia demokraattisia, sivistyksellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia perusoikeuksia ei voida toteuttaa, jos ei hylätä pääoman voitontavoittelun logiikkaa. Sodille ja luonnon tuhoamiselle ei näy loppua, ellei tehdä loppua myös kaikenlaisesta riistosta ja alistamisesta. Siksi tarvitaan vahva kommunistinen puolue, jonka politiikka perustuu työtätekevien ja vähävaraisten

ihmisten omaan toimintaan etujensa ja oikeuksiensa puolesta, joka pyrkii tietoisesti yhdistämään työväen- ja kansalaisliikkeitä ja joka tuo yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kamppailuihin marxilaisen analyysin ja sosialismin näköalat.

Lähteet

- Joachim Bischoff, Moderni kapitalismi ja informaatioteknologia, em. kirjassa MarxIT, Karl Marx –seura 2003*
- Susan George, Maailmankauppajärjestö kuriin, Vastapaino, Tampere 2003*
- Yrjö Hakanen, EU:n perustuslaki hautaa liittoutumattomuuden, Tiedonantaja 3.10.2003*
- Yrjö Hakanen, Kahta raidetta sotilasliittoon, Yhteiskuntapoliittinen tiede- ja kulttuurilehti Ulkopoliitikka 1/2004*
- Michael Hardt & Antonio Negri, Empire, Harvard University Press, 2000*
- Pertti Honkanen, It-kapitalismi ja arvoteoria, kirjassa MarxIT, toim. Jukka Heiskanen & Jorma Mäntylä, Karl Marx –seura, Helsinki 2003*
- Human development report 2003, UNDP Nordic Office, Copenhagen*
- Teuvo Junka, Pörssi, keinotteluraha ja Tobinin vero. Kirjassa Marxismi ja 2000-luku, toim. Yrjö Hakanen, TA-Tieto Oy, Helsinki 2001*
- Marko Junkkari, Titaanien taistelu: Nokia vastaan Microsoft, Helsingin Sanomat 7.1.2003*
- Raimo Lovio, Nokia monikansallisena yrityksenä. Talous & yhteiskunta 1/2002*
- Karl Marx ja Friedrich Engels, Valitut teokset osa I, Kustannusliike Edistys, Moskova 1970*
- Karl Marx, Pääoma I, Moskova 1974*
- V.I.Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset osa 22, Karjalan ASNT:n valtion kustannusliike, Petroskoi 1959*
- Osaava ja avautuva Suomi maailmantalouden murroksessa. Suomi maailmantaloudessa –selvityksen väliraportti 2004, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2004*
- Heikki Patomäki: Kapitalistisen maailmantalouden pitkä laskukausi ja tulevaisuuden kriisit ja sodat, Kosmopolis 1/2004*
- SKP:n edustajakokous 2004, SKP & TA-Tieto Oy 2004*
- Fausto Sorini, How to impede US aspiration to a new global despotism, kirjassa The International Reality under the rule of USA, s. 28, PCdoB, Sao Paulo, 2004*
- www.vnk.fi/suomimaailmantaloudessa*
- USA:n kansallinen turvallisuusstrategia ks. www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html*
- World Commission on the Social Dimension of Globalization: A Fair Globalization: Creating opportunities for all, Geneva 2004*
- www.globalisaatio.net/ylikansalliset.html*

Lähdeviitteet

1. Marx, Engels, 1970, s.97
2. Marx, 1974, ss.289-291
3. Lenin, 1959, s.256
4. Lenin, emt. 257
5. www.globalisaatio.net/ylikansalliset.html
6. Honkanen, 2003, s.62
7. Lenin, emt. 230
8. Bischof, 2003, s.36
9. Suomi maailmantaloudessa –väliraportti 2004, s.19
10. ks. Junka, 2001
11. Junkkari, Helsingin Sanomat 7.1.2003
12. Lainaus George, 2003, ss.17-18. Ks. myös Tiedonantaja 26/2004
13. Lenin, emt., s. 283
14. emt. s. 285
15. Hardt & Negri, 2000, ss. xii-xiv ja 180
16. lainaus Sorini 2004, s.28
17. Sorini, emt. s.35
18. ks. Hakanen, 2003 ja Hakanen 2004, ss. 72-80
19. Suomi maailmantaloudessa –väliraportti 2004
20. Patomäki 2004, ss.7-23 ja UNDP 2003

(Artikkeli kirjasta Imperialismi ja sosialismi tänään, TA-Tieto Oy 2004)